

რა უფლებები გვაქვს და როგორ ხდება ამ უფლებათა დაცვა?

- 5.1 სურვილები, ძირითადი საჭიროებები, ადამიანური ღირსება და ადამიანის უფლებები
მაქვს უფლება, მოვიქცე ისე, როგორც მსურს?
- 5.2 ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევების იდენტიფიცირება
ადამიანის რომელი უფლების დარღვევასთან გვაქვს საქმე?
- 5.3 უფლებები და პასუხისმგებლობები
როგორ შეიძლება არსებობდეს უფლებები პასუხისმგებლობების გარეშე?
- 5.4 ადამიანის უფლებები: ტესტი
რა არის უფლება? რა უნდა იყოს ადამიანის უფლება?

თავი 5: უფლებები, თავისუფლებები და პასუხისმგებლობები რა უფლებები გვაქვს და როგორ ხდება ამ უფლებათა დაცვა?

ადამიანის უფლებათა დაცვა მნიშვნელოვანია ადამიანთა განვითარებისა და მათი პოტენციალის სრული რეალიზაციისათვის. ამავდროულად, ადამიანის უფლებები განსაზღვრავს სახელმწიფოს პასუხისმგებლობებს პიროვნებისადმი. ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული ძირითადი დოკუმენტებია ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და ბავშვთა უფლებების კონვენცია. ადამიანის უფლებები, ტრადიციულად, იყოფა სამოქალაქო, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებებად. ეს კატეგორიები უკავშირდება ადამიანის უფლებათა ჩამოყალიბებისა და განვითარების სხვადასხვა ეტაპს. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები „პირველი თაობის“ უფლებებად მოიხსენიება ხოლმე, სოციალური და ეკონომიკური უფლებები - „მეორე თაობის“ უფლებებად, კულტურული და განვითარების უფლებები კი „მესამე თაობის“ მიეკუთვნება. ასეთი კატეგორიზაციის მიუხედავად, სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ადამიანის უფლებათა ინტეგრირებული აღქმის მომხრეა. ასეთი ინტეგრირებული მიდგომა თანაბრად უსვამს ხაზს ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი კატეგორიის უფლებებს - სამოქალაქო, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებებს. სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ ცდლობს, გვერდი აუაროს წარსულში დამკვიდრებულ მიდგომას იმის თაობაზე, რომ გარკვეული უფლებები უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ყველა დანარჩენი. ადამიანის უფლებები, ტრადიციულად, ასოცირდება სახელმწიფოსთან და მის პიროვნებასთან ურთიერთობასთან. სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს ადამიანთა ჯგუფების უფლებებზე. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში ამ იდეების გატარება მნიშვნელოვანია როგორც თავად ადამიანის უფლებათა ცნების, ისე ადგილობრივი, ეროვნული და რეგიონული თემების განვითარებისათვის.²²

ადამიანის უფლებებში სამ ელემენტს გამოყოფენ: უფლების მეპატრონე, უფლების შინაარსი (რა შეიძლება მოითხოვოს მეპატრონემ ამ უფლების მიხედვით), პასუხისმგებელი პირი (ის პიროვნება ან დაწესებულება, რომელიც ვალდებულია, უზრუნველყოს უფლების მეპატრონის მიერ უფლების გამოყენება). პასუხისმგებლობა ფასდება სამ დონეზე:

- ადამიანის უფლებათა პატივისცემა. პირდაპირი ან ირიბი ფორმით ადამიანის უფლებათა შელახვისაგან თავშეკავება. ეს უკანასკნელი გულისხმობს ისეთი დაწესებულებების და პირობების შექმნისაგან თავშეკავებას, რაც ადამიანთა უფლებათა დარღვევას შეუწყობდა ხელს; ასევე, ყველა იმ ხელშემწყობ ინსტრუმენტებზე უარის თქმას, რაც ადამიანის უფლებათა შელახვას გამოიწვევს;
- ადამიანის უფლებათა დაცვა. ხელის შეშლა მათთვის, ვინც ადამიანის უფლებებს არღვევს, მაგალითად, სამთავრობო სტრუქტურების წარმომადგენლების,

²² წიგნიდან „სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის: სიტყვათა განმარტება“, კარენ ო'შეა, ევროსაბჭო (2003), გვ. 29

საერთაშორისო ორგანიზაციების, კერძო კორპორაციების, თემის ლიდერების, ოჯახის წევრებისათვის;

- უფლებაშეზღუდულთათვის დახმარების აღმოჩენა. იმ ადამიანების ხელშეწყობა, რომელთა უფლებების სათანადო დაცვა ვერ მოხერხდა, ან რომლებიც ემსხვერპლნენ ბუნებრივ კატასტროფებს. ასეთი დახმარება გულისხმობს იურიდიულ, საბიუჯეტო, საკანონმდებლო და სხვა ქმედებებს, რათა შეიქმნას საუკეთესო გარემო ადამიანის უფლებათა დაცვისათვის.²³

თავისუფლებები, რომლებიც სამოქალაქო უფლებების ფორმითაა დაცული, მოიცავს: აზროვნების, შეხედულებისა და გამოხატვის თავისუფლებას, რწმენისა და აღმსარებლობის თავისუფლებას, სახელმწიფოს ტერიტორიაზე თავისუფალი გადაადგილებისა და მშვიდობიანი თავყრილობის გამართვის თავისუფლებას. სხვა სამოქალაქო უფლებები იცავენ ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრების თავისუფლებას და თანასწორობას კანონის წინაშე.²⁴

ადამიანის თითოეულ უფლებას უკავშირდება გარკვეული პასუხისმგებლობები, როგორც მოქალაქეთა, ისე სახელმწიფოს მხრიდან. ყოველი ადამიანი მორალურად ვალდებულია, არ შეურაცხყოს სხვა ადამიანის პირადი ღირსება. მთავრობა, რომლის მოქმედებას არეგულირებს კონსტიტუცია და საერთაშორისო ხელშეკრულებები, არა მხოლოდ მორალური, არამედ იურიდიული პასუხისმგებლობის მატარებელია.

სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ

გაკვეთილთა ეს სერია დაეხმარება მოსწავლეებს:

- უკეთ გაიაზრონ ადამიანის უფლებათა არსი; ის წინაპირობები, რომლებიც ყველა ადამიანს ღირსეული ცხოვრების საშუალებას აძლევს;
- გაიღრმავონ ადამიანის საერთაშორისოდ აღიარებული უფლებების ცოდნა;
- გაიუმჯობესონ ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევების ამოცნობის უნარი;
- უკეთ გაიაზრონ, თუ როგორ შეუძლიათ წვლილის შეტანა ადამიანის უფლებათა სათანადო დაცვაში;
- გააცნობიერონ ის პასუხისმგებლობები, რომლებიც ადამიანის უფლებებს უკავშირდება: სახელმწიფოსა და სხვადასხვა დაწესებულების ისევე, როგორც მათი, საკუთარი მორალური პასუხისმგებლობები.

²³ „მოვალეობები და საზღვრები. ადამიანის უფლებები და გლობალური სოციალური სამართლიანობა“, ადამიანის უფლებათა პოლიტიკის საერთაშორისო საბჭო.

²⁴ იგივე

**თავი 5: უფლებები, თავისუფლებები და პასუხისმგებლობები
რა უფლებები გვაქვს და როგორ ხდება ამ უფლებათა დაცვა?**

გაკვეთილის სახელწოდება	სწავლის მიზანი	მოსწავლის დავალება	საჭირო მასალა	მოსწავლეთა ჩართულობის ფორმა
გაკვეთილი 1: სურვილები, ძირითადი საჭიროებები, ადამიანური ღირსება და ადამიანის უფლებები.	მოსწავლეებს კარგად აქვთ გააზრებული, რომ ადამიანის უფლებათა დაცვა ადამიანის ღირსეული ცხოვრების წინაპირობაა.	მოსწავლეები აკავშირებენ მათ სურვილებს საკუთარ საჭიროებებთან და ადამიანის უფლებებთან.	მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.1 მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.2	ჯგუფური მუშაობა. დისკუსია. კრიტიკული აზროვნება.
გაკვეთილი 2: ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევების იდენტიფიცირება	მოსწავლეებს შეუძლიათ ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევების იდენტიფიცირება.	მოსწავლეები ეცნობიან ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევებს.	მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.3 მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.2	ჯგუფური ან წყვილებში მუშაობა. დისკუსია.
გაკვეთილი 3: უფლებები და პასუხისმგებლობები	მოსწავლეებს გააზრებული აქვთ, თუ როგორ შეიძლება შეიტანონ წვლილი ადამიანის უფლებათა დაცვაში; მათ ესმით, რომ ადამიანის უფლებები უკავშირდება გარკვეულ პასუხისმგებლობებს: სახელმწიფოსა და სხვადასხვა დაწესებულების, ისევე როგორც მათ საკუთარ მორალურ პასუხისმგებლობებს.	მოსწავლეები ახდენენ იმ პასუხისმგებლობების (მათ შორის, საკუთარი მორალური პასუხისმგებლობის) იდენტიფიკაციას, რომლებიც აუცილებელია ადამიანის უფლებათა დაცვისათვის.	ცარიელი ფურცელი და კალამი მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.4 მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.2	ჯგუფური ან წყვილებში მუშაობა. კრიტიკული აზროვნება.
გაკვეთილი 4: ადამიანის უფლებები: ტესტი	მოსწავლეებს გააზრებული აქვთ ადამიანის საერთაშორისოდ აღიარებული უფლებები.	მოსწავლეები ირჩევენ სწორ პასუხს შეკითხვებზე, რომელთა რამდენიმე სავარაუდო პასუხი მოცემულია და ამ პასუხებს განიხილავენ.	ბარათები თითოეული მოსწავლისათვის, რომელთაც პასუხები უკანა მხარეზე აქვს დატანილი (მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.5)	შეკითხვები რამდენიმე სავარაუდო პასუხით.

გაკვეთილი 1

სურვილები, ძირითადი საჭიროებები, ადამიანური ღირსება და ადამიანის უფლებები
მაქვს უფლება, მოვიქცე ისე, როგორც მსურს?

სწავლის მიზანი - მოსწავლეებს კარგად აქვთ გააზრებული, რომ ადამიანის უფლებათა დაცვა ადამიანის ღირსეული ცხოვრების წინაპირობაა.

მოსწავლის დავალება - მოსწავლეები აკავშირებენ თავიანთ სურვილებს საკუთარ საჭიროებებთან და ადამიანის უფლებებთან.

საჭირო მასალა - მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.1 (ჯგუფზე ერთი სამუშაო ფურცელი; ჯგუფი 4-5 მოსწავლისაგან შედგება)
მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.2 (ჯგუფზე ერთი სამუშაო ფურცელი; ჯგუფი 4-5 მოსწავლისაგან შედგება).

მოსწავლეთა ჩართულობის ფორმა - ჯგუფური მუშაობა. დისკუსია.
კრიტიკული აზროვნება.

ცნებები

აუცილებელია, მოსწავლეებმა კარგად განასხვავონ **სურვილი საჭიროებისაგან**. ყველაფერი ის, რაც აუცილებელია ადამიანის ღირსეული ცხოვრებისათვის, არის საჭიროება. ადამიანის უფლებების ჩამოყალიბებისა და განვითარების საფუძველს სწორედ ადამიანის საჭიროებები წარმოადგენს.

ეს გაკვეთილი შეგიძლიათ გამოიყენოთ პოსტერის აქტივობისთვის და დამატებითი კონცეპტუალური აზროვნების სამუშაოს შესასრულებლად.

გაკვეთილი

გაკვეთილის დასაწყისში მასწავლებელი მოსწავლეებს აცნობს გაკვეთილის ორგანიზაციის ძირითად პრინციპებს, მაგრამ დეტალურად არ აღწერს გაკვეთილის თემას. მოსწავლეები იწყებენ ერთმანეთის გამოკითხვას მათი სურვილებისა და საჭიროებების შესახებ.

მოგვიანებით ისინი აღმოაჩენენ, რომ ბევრი საჭიროება ადამიანის უფლებებს მჭირდოდ უკავშირდება. შემდეგ მოსწავლეები 4-5 კაციან ჯგუფებად იყოფიან და დავალებებს ორ წყებად იღებენ. მასწავლებელი მოსწავლეებს ჯერ პირველ დავალებას აცნობს და მხოლოდ პირველი დავალების დასრულების შემდეგ აცნობს მეორეს. შესაბამისად, შესაძლებელი ხდება მოსწავლეების ინდივიდუალური ტემპის გათვალისწინება.

- **დავალება 1: მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.1** „სურვილები, საჭიროებები და უფლებები“. **სამუშაო ფურცელზე** დატანილი ცხრილის მარცხენა სვეტში ჯგუფები აყალიბებენ „მატერიალურ“ სურვილებს (მაგალითად, „კარგი ვახშამი“). ყოველი „მატერიალური“ სურვილის შემდეგ წერენ მინიმუმ სამ „არამატერიალურ“ სურვილს (მაგალითად, „ვიყო სიყვარულის ობიექტი“). შემდეგ მოსწავლეები ფიქრდებიან იმ საჭიროებებზე, რომელთაც ეს სურვილები უკავშირდება და საჭიროებებს მეორე სვეტში, სურვილების გასწვრივ წერენ.

- **დავალება 2:** როცა ჯგუფი ასრულებს მუშაობას პირველ დავალებაზე, მასწავლებელი მას აძლევს **სამუშაო ფურცელ 5.2-ს**, რომელზეც ადამიანის უფლებებია ჩამოთვლილი. მოსწავლეებმა უნდა მიუწერონ სურვილებსა და საჭიროებებს შესაბამისი უფლებები (მაგალითად, „საკვების უფლება“, „დისკრიმინაციისაგან თავისუფლება“). ამ უკანასკნელთა ჩამონათვალი **სამუშაო ფურცელ 5.1-ის** ბოლო, მარჯვენა სვეტში კეთდება.

- **დავალება 3:** ის ჯგუფები, რომლებიც წინა ორ დავალებას დროულად დაასრულებენ, შეიძლება შეუდგნენ ადამიანის უფლებათა პოსტერზე მუშაობას. ამ მიზნით ისინი ირჩევენ ერთ საჭიროებას და შესაბამის უფლებას. ჯგუფმა უნდა განიხილოს შერჩეული საჭიროება და უფლება, შემდეგ კი ორიგინალურად გამოსახოს ისინი პოსტერზე.

ჯგუფებში მუშაობის დასრულების შემდეგ, მასწავლებელი ჯგუფების იდეებს დაფაზე ან ფლიპჩარტზე წერს. ფლიპჩარტის გამოყენება უკეთესია, რადგან შემდეგ ის შეიძლება კედელზე განთავსდეს. მასწავლებელი **სამუშაო ფურცელ 5.1-ზე** გამოსახული ცხრილის მსგავს ცხრილს დაფაზე/ფლიპჩარტზე ხატავს და თითოეული ჯგუფის სურვილებით, საჭიროებებითა და უფლებებით ავსებს მანამ, სანამ დაფაზე/ფლიპჩარტზე არ იქნება, დაახლოებით, ათი სურვილი, საჭიროება და შესაბამისი უფლება.

შემდეგ მასწავლებელი უძღვება დისკუსიას ქვემოთ მოყვანილი იდეების გარშემო:

- „თქვენ აღმოაჩინეთ, რომ თქვენი სურვილები და საჭიროებები ადამიანის უფლებათა კონვენციას შეესაბამება. ამას ახსნა-განმარტება სჭირდება!“

- „ჩვენ არ გვიფიქრია კონვენციაში დაცულ ზოგიერთ უფლებაზე. შესაძლოა, ისინი არ არის ჩვენთვის მნიშვნელოვანი, ან რომელიმე სხვა უფლებაში იგულისხმება. რას ფიქრობთ?“

- „შეხედეთ ადამიანის უფლებათა ნუსხას. როცა თქვენ აყალიბებთ, თუ რა გჭირდებათ იმისათვის, რომ ნორმალურად იცხოვროთ და როცა ფიქრობთ იმაზე, თუ რა სჭირდებათ ადამიანებს სხვა ქვეყნებში, რეგიონებში ან კონტინენტებზე, როგორ ფიქრობთ, რა აკლია ამ ნუსხას? ადამიანთა რომელ უფლებას დაამატებდით?“

დისკუსიის ბოლოს, მასწავლებელი უხსნის მოსწავლეებს, რომ მსოფლიოში არ წყდება დებატები ადამიანის უფლებათა შესახებ. შეიძლება ერთი დასკვნის გაკეთება: „ადამიანის უფლებები საჭიროა იმისათვის, რომ ადამიანებს ღირსეული ცხოვრების საშუალება ჰქონდეთ“. მასწავლებელი მოსწავლეებს სთხოვს, ამ დასკვნის ალტერნატივებზე იფიქრონ, რაც შეიძლება, საშინაო დავალებადაც მიეცეთ. შემდეგი რამდენიმე დღის მანძილზე მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ საშუალება, რომ დაამატონ იდეები კედელზე გაკრულ ფლიპჩარტზე ჩამოთვლილ სურვილებს, საჭიროებებსა და უფლებებს. ეს მათ საშუალებას მისცემს, გააგრძელონ ფიქრი ამ საკითხზე.

დამატებითი დავალების სახით, მოსწავლეებს შეიძლება ვთხოვოთ, მოამზადონ პოსტერები ადამიანის უფლებათა თემაზე. ამ მიზნით, მათ შეიძლება, გამოიყენონ გაზეთებიდან და ჟურნალებიდან ამოჭრილი სტატიები, ნახატები და ა.შ. შესაძლებელია მოსწავლეთა პოსტერების გამოფენის მოწყობაც და/ან კლასის კედლებზე მათი განთავსება.

ბოლოს, მასწავლებელი აჯამებს გაკვეთილის მიზნებსა და გაკვეთილზე გამოთქმულ მოსაზრებებს; მას შეუძლია, მოსწავლეებს აუხსნას, რომ ის ინდუქციურ მიდგომას იყენებს. ამ მიდგომის არსი კი მდგომარეობს, პიროვნული გამოცდილებისა და იდეების განხილვის საფუძველზე, კონკრეტულ თეორიულ დასკვნებამდე მისვლაში.

გაკვეთილი 2

ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევების იდენტიფიცირება

ადამიანის რომელი უფლების დარღვევასთან გვაქვს საქმე?

სწავლის მიზანი - მოსწავლეებს შეუძლიათ ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევების იდენტიფიცირება.

მოსწავლის დავალება - მოსწავლეები ეცნობიან ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევებს.

საჭირო მასალა -

მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.3 მოსწავლეთა თითოეული წყვილისათვის.

მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.2 მოსწავლეთა თითოეული წყვილისათვის.

მოსწავლეთა ჩართულობის ფორმა - ჯგუფური ან წყვილებში მუშაობა. დისკუსია.

ინფორმაცია

მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში ყოველდღიურად ირღვევა ადამიანის უფლებები. კონკრეტული მაგალითების განხილვა მოსწავლეებს ადამიანის უფლებათა არსის გააზრებაში დაეხმარება.

გაკვეთილი

მოსწავლებელი გაკვეთილს იწყებს წინა გაკვეთილზე შესრულებული დავალებებისა და მიღწეული შედეგების შეჯამებით. წარმოდგენილია პოსტერები და დასკვნები.

მოსწავლეები წყვილდებიან. თითოეული წყვილი იღებს მოსწავლეთა სამუშაო ფურცელ 5.3-ს (ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევები) და მოსწავლეთა სამუშაო ფურცელ 5.2-ს (ადამიანის უფლებათა ნუსხა).

მეწყვილეები თანაბრად ინაწილებენ სამუშაო ფურცელ 5.3-ზე მოცემულ ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევებს.

მოსწავლეები ეცნობიან და განიხილავენ ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევებს. შემდეგ ისინი სამუშაო ფურცელ 5.2-დან არჩევენ ადამიანის იმ უფლებებს, რომელთა დარღვევის შემთხვევებსაც სამუშაო ფურცელ 5.3-ზე შეხვდნენ. მაგალითად, პირველი შემთხვევა წარმოადგენს ნუსხაში მე-10 უფლების დარღვევას.

შემდეგ იწყება განხილვა. გამომდინარე იქიდან, რომ ადამიანის უფლებათა დარღვევის თითოეულ შემთხვევაზე რამდენიმე მოსწავლე სხვადასხვა წყვილში მუშაობს, მოსწავლეებს აქვთ შესაძლებლობა, წარმოადგინონ საკუთარი აზრები და გამართონ დისკუსია. ეს დისკუსია შეიძლება შემდეგი შეკითხვების დახმარებით წარიმართოს:

- როგორ მიხვედით ამ დასკვნამდე?
- როცა სხვა მოსწავლის აზრი მოისმინეთ, ხომ არ იფიქრეთ თქვენი შეხედულების შეცვლის შესახებ? რომელი იყო თქვენთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი არგუმენტი? რატომ?

ამ დისკუსიის მიზანია სხვადასხვა მოსაზრების განხილვა და არა ერთი სწორი პასუხის ძიება.

დამატებითი აქტივობა

თუ გაკვეთილის ბოლოს დარჩა დრო, მასწავლებელს შეუძლია, ჰკითხოს მოსწავლეებს, თუ რომელია ამ მაგალითებიდან მათთვის ყველაზე მიუღებელი. მასწავლებელს შეუძლია, გამოიყენოს შემდეგი შეკითხვები:

-როგორ იგრძნობდით თავს, თქვენ რომ მოგსვლოდათ ეს?

-რა რეაქცია გექნებოდათ?

-თქვენი აზრით, როგორ მოიქცეოდნენ სხვები (თქვენ როგორ ისურვებდით, რომ სხვები მოქცეულიყვნენ)?

ეს შეკითხვები დაეხმარება მოსწავლეებს იმის გააზრებაში, რომ ყველა ადამიანს აქვს პასუხისმგებლობა, დაიცვას ადამიანის უფლებები.

მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.3

ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევები

მასწავლებლის ასლი

ადამიანის უფლების დარღვევა	ადამიანის უფლება
რამდენიმე წლის წინ ქალბატონი ბრაუნის ქალიშვილი და მეუღლე ავტოკატასტროფაში დაიღუპნენ; მას არ შეუძლია დაქორწინდეს სხვა მამაკაცზე, სანამ მისი მამალი არ მისცემს ოფიციალურ თანხმობას.	10
ციხის მცველები პატიმრებს, შესაშინებლად, ძალებით ემუქრებოდნენ. ერთხელ ერთ-ერთმა ძაღლმა პატიმარს უკბინა.	2
ადგილობრივ საწარმოში მუშებს უწევთ დღეში 10 საათი მუშაობა შესვენების გარეშე.	21
დააპატიმრეს სამი მამაკაცი; მათთან არ უშვებენ ადვოკატებს.	5
ქალბატონს, რომელსაც აქვს ისეთივე სამუშაო გამოცდილება, როგორც მამაკაცს, უნიშნავენ უფრო დაბალ ხელფასს. ისინი ერთი ასაკის არიან და მანამდე ერთნაირ სამუშაოს ასრულებდნენ.	7
X-მა მოიტაცა და დააკავა Y სამი დღით. X-მა Y-ს თავში ესროლა, რამაც გამოიწვია ამ უკანასკნელის გარდაცვალება სამი დღის შემდეგ.	1
ნარკოტიკული საშუალებების მომხმარებელ ქალბატონს გადაუღეს ფოტო მაშინ, როცა ის ნარკოტიკების მომხმარებელთა კლინიკიდან ეწერებოდა. მოგვიანებით, ეს ფოტო გამოქვეყნდა.	9
ქალბატონს მეუღლე ცუდად ექცეოდა. ქალბატონმა მხოლოდ მაშინ შეძლო თავის მეუღლესთან განქორწინება, როცა მას თავისი სახლი, მანქანა და მთელი ქონება დაუთმო. ქალბატონი დარჩა ყოველგვარი ქონების გარეშე.	11
ადამიანს, რომელსაც ფილტვების ანთება სჭირდა, საავადმყოფოში სათანადო დახმარება არ აღმოუჩინეს, რადგან იგი ქვეყანაში არაკანონიერად იყო შემოსული.	18
მოსახლეობის 70%, რომელიც კონკრეტულ ტერიტორიაზე ცხოვრობდა, გადაასახლეს და დაბრუნების უფლება აღარ მისცეს. ხალხს კარვებში მიუჩინეს ბინა და არ აძლევდნენ საშუალებას, დაემუშავებინათ მიწა ან მგზავრობისათვის გარკვეული გზები გამოეყენებინათ.	12
შავკანიანებს აფრიკაში ერთი ბოთლი ვისკის ფასად ყიდულობდნენ და ჩრდილოეთ ამერიკაში 1200-1500 აშშ დოლარად ყიდდნენ.	3
ქვეყანაში ყველა ის საშუალება გაანადგურეს, რაც ამ ქვეყნის მაცხოვრებელთა სასიცოცხლო წყაროს წარმოადგენდა - მარცვლეული, წყალი და საქონელი.	17
ქვეყანაში მოქალაქეებს ბრალის წაყენების გარეშე ათავსებენ საპრობილემში.	4
26 წლის ჟურნალისტი საარჩევნო კამპანიის არასასურველი ფორმით გაშუქების გამო მოკლეს.	15
X გაიწვიეს სამხედრო სამსახურში. მან წარმოადგინა ახსნა-განმარტება, რომელშიც დააფიქსირა, რომ სამხედრო სამსახური მისთვის პიროვნულად მიუღებელია. ასეთი ახსნა-განმარტების მიუხედავად, X-ს დაუმორჩილებლობაში დასდეს ბრალი და ქვეყნის დატოვება აუკრძალეს.	14
ქვეყანაში ერთ-ერთი რელიგიური აღმსარებლობის მიმდევრებს ეკძალებათ შეხვედრა.	16
ქალაქში მაცხოვრებელთა ეთნიკურმა უმრავლესობამ გადაწყვიტა, რომ ეთნიკური უმცირესობები, ბოშები და ებრაელები ქალაქის სპეციალურად	25

გამოყოფილ უბნებში უნდა ცხოვრობდნენ.	
სოფელში მაცხოვრებელ ბავშვებს არ აქვთ საშუალება, იარონ დაწყებით სკოლაში, რადგან არ არსებობს სკოლა, რომელიც მათი საცხოვრებელთან ახლოსაა.	19
X ვერ იყრის კენჭს საპარლამენტო არჩევნებში, რადგან სასულიერო პირები მის კანდიდატურას არ უჭერენ მხარს.	23
იმის გამო, რომ X არის შავკანიანი, მას არ იღებენ ექიმის თანამდებობაზე ადგილობრივ საავადმყოფოში.	20
ზოგ ქვეყანაში სოციალურად დაუცველ მოსახლეობას არ აქვს შესაძლებლობა, მიიღოს მონაწილეობა კვების ან თავშესაფრის უზრუნველყოფის პროგრამებში; ასევე, მოკლებულია სამედიცინო მომსახურების მიღების შესაძლებლობას.	26
ბატონი X-ის სახლი დაიწვა და მას არ შეუძლია მოითხოვოს კომპენსაცია.	6
47 წლის ქალბატონი მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე დიასახლისი იყო და გაზარდა 5 შვილი. ახლა, როდესაც თავის მეუღლესთან უნდა განქორწინდეს, ის სოციალური დაცვის ყოველგვარი მექანიზმის გარეშე რჩება.	22
ბატონი X, ორი შვილის მამა, დააპატიმრეს იმის გამო, რომ არსებული რეჟიმის წინააღმდეგ ლექსებს წერდა. ის ქვეყნიდან გაიქცა და სხვა ქვეყანაში თავშესაფარს ითხოვდა. მას თავშესაფარი არ მისცეს, მიუხედავად იმისა, რომ X-ის განცხადებით, სამშობლოში დაბრუნების შემთხვევაში მას წამება ელის.	13
სავარძელს მიჯაჭვული ადამიანებისთვის ადგილობრივ თეატრში კულტურულ ღონისძიებებზე დასწრება არ არის ნებადართული.	24
იმისათვის, რომ ქვეყნის მოქალაქეობა მიიღო, აუცილებელია, ამ ქვეყანაში იცხოვრო 15 წელი, იყო გონებრივად და ფიზიკურად ჯანმრთელი (შემოწმებით უნდა იყოს დადასტურებული) და გადაიხადო საკმაოდ მაღალი ადმინისტრაციული გადასახადი. შესაბამისად, ათასობით ბოშა საკუთარ ქვეყანაში მოქალაქეობას ვერ იღებს.	8

გაკვეთილი 3

უფლებები და პასუხისმგებლობები

როგორ შეიძლება არსებობდეს უფლებები პასუხისმგებლობების გარეშე?

სწავლის მიზანი - მოსწავლეებს გააზრებული აქვთ, თუ როგორ შეიძლება შეიტანონ წვლილი ადამიანის უფლებათა დაცვაში; მათ ესმით, რომ ადამიანის უფლებები გარკვეულ პასუხისმგებლობებს უკავშირდება: სახელმწიფოსა და სხვადასხვა დაწესებულების, ასევე, მათ საკუთარ მორალურ პასუხისმგებლობებს.

მოსწავლის დავალება - მოსწავლეები ახდენენ იმ პასუხისმგებლობების (მათ შორის მათი საკუთარი მორალური პასუხისმგებლობის) იდენტიფიკაციას, რომლებიც აუცილებელია ადამიანის უფლებათა დაცვისათვის.

საჭირო მასალა - ცარიელი ფურცელი და კალამი

მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.4 მოსწავლეთა თითოეული წყვილისათვის.

მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.2 მოსწავლეთა თითოეული წყვილისათვის.

მოსწავლეთა ჩართულობის ფორმა - ჯგუფური ან წყვილებში მუშაობა.
კრიტიკული აზროვნება.

ინფორმაცია

ადამიანის უფლება არ იქნება დაცული, თუ კონკრეტული ადამიანები და უწყებები არ იღებენ პასუხისმგებლობას მის რეალიზაციაზე. იმის მიუხედავად, რომ ძირითადი პასუხისმგებლობა მთავრობას ეკისრება, აუცილებელია, ადამიანებიც აქტიურად იცავდნენ საკუთარ და სხვათა უფლებებს. პიროვნების მორალური ვალდებულებაა, რომ იზრუნოს ისეთი გარემოს შექმნაზე, სადაც ადამიანის უფლებათა დაცვა ჩვენი ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელ ნაწილად იქცევა.

დამატებითი აქტივობის სახით მასწავლებელს შეუძლია, შემოიტანოს დადებითი და უარყოფითი უფლებების თემა და პროექტზე მუშაობა.

გაკვეთილი

მოსწავლეები წყვილდებიან. თითოეულ წყვილს ურიგდება ცარიელი ფურცელი და კალამი. მასწავლებელი მოსწავლეებს სთხოვს, ჩამოწერონ 3 ძირითადი უფლება, რომელიც დაცული უნდა იყოს სკოლაში და 3 ძირითადი უფლება, რომელიც დაცული უნდა იყოს ოჯახში. მაგალითად, „სკოლა არ უნდა აძლევდეს მოსწავლეს ძალიან დიდი მოცულობის დავალებას“, ან „ოჯახი ბავშვს ჯიბის ფულით უნდა უზრუნველყოფდეს“.

შემდეგ მასწავლებელი თითოეულ წყვილს ურიგებს სამუშაო ფურცელ 5.4-ს (უფლებები და პასუხისმგებლობები) და სამუშაო ფურცელ 5.2-ს (ადამიანის უფლებათა ნუსხა). მოსწავლეებმა თვალი უნდა გადაავლონ ადამიანის უფლებათა ნუსხას და შეარჩიონ ის უფლებები, რომლებიც ყველაზე მეტად მიესადაგება მათ მიერ ჩამოწერილ ექვს უფლებას.

მოსწავლეები შერჩეულ ექვს უფლებას ჩამოწერენ სამუშაო ფურცელ 5.4-ის პირველ სვეტში. მასწავლებელს შეუძლია, შესთავაზოს მოსწავლეებს დამატებითი ახსნა-განმარტება ამა თუ იმ უფლებასთან დაკავშირებით, თუ მოსწავლეებს ასეთი დახმარება ესაჭიროებათ.

მას შემდეგ, რაც დასრულდება პირველ სვეტზე მუშაობა, მასწავლებელი უხსნის მოსწავლეებს, რომ თითოეული უფლება დაკავშირებულია გარკვეულ პასუხისმგებლობასთან. მაგალითად, „სიტყვის თავისუფლებას უკავშირდება ადამიანის პასუხისმგებლობა, რომ სხვა ადამიანს შეურაცხყოფას არ მიაყენებს, არ შეეხება მის ღირსებასა და რეპუტაციას“. უფლებათა და პასუხისმგებლობათა ასეთი კავშირი გვავალდებულებს, გამოვიყენოთ ჩვენი უფლებები გარკვეული შეზღუდვების ფარგლებში. არის შემთხვევები, როცა უფლებები და პასუხისმგებლობები ეწინააღმდეგება ერთმანეთს. მაგალითად, საკლასო ოთახში დასვენების უფლება და სწავლის უფლება შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს ერთმანეთს, როცა მოსწავლეთა ნაწილს სურს სწავლა, ხოლო მეორე ნაწილს - დასვენება. უფრო მეტიც, სკოლის პასუხისმგებლობაა, გაანათლოს მოსწავლეები და უზრუნველყოს მასწავლებლებისათვის სათანადო სამუშაო პირობები.

მასწავლებელი ითხოვს, რომ მოსწავლეთა წყვილებმა გაცვალონ ჩანაწერები. თითოეულმა წყვილმა სხვა წყვილის მიერ ჩამოწერილ უფლებებს უნდა მიუთითოს პასუხისმგებლობათა ორი წყება:

-ადამიანების პიროვნული პასუხისმგებლობა, რომ სხვა ადამიანებს მიეცეთ საშუალება, ისარგებლონ საკუთარი უფლებებით (ჩაიწერება სამუშაო ფურცელ 5.4-ის მეორე სვეტში).

-სკოლის ან სხვა დაწესებულების, ადგილობრივი თვითმმართველობის და ა.შ. პასუხისმგებლობა, რომ უზრუნველყონ ამ უფლების დაცვა (ჩაიწერება სამუშაო ფურცელ 5.4-ის მესამე სვეტში). მაგალითად, მოსწავლის პიროვნული პასუხისმგებლობაა, რომ სხვა მოსწავლის პირად დღიურში არ ჩაიხედოს; ხოლო სკოლის პასუხისმგებლობაა, რომ არ გაჩხრიკოს მოსწავლეები კონკრეტული საფუძვლის გარეშე (მაგალითად, თუ ჩხრეკა ტარდება მოპარული კალკულატორის მოსაძებნად, არ შეიძლება ჩხრეკისას ხელში მოხვედრილი მოსწავლის პირადი დღიური სკოლის მესვეურებმა წაიკითხონ).

ადამიანის უფლება (სკოლაში , სახლში)	პიროვნების პასუხისმგებლობა	სკოლის, უწყების და ა.შ. პასუხისმგებლობა
პირადი ცხოვრების უფლება	არ ჩაიხედოს სხვა მოსწავლის პირად დღიურში	არ წაიკითხოს მოსწავლის პირადი დღიური მაშინ, როცა ჩხრეკის მიზანია ნაძარცვის აღმოჩენა

შემდეგ მასწავლებელი სთხოვს წყვილებს, კლასის წინაშე წარმოადგინონ ერთი უფლება და მისი თანმხლები ორი პასუხისმგებლობა.

მასწავლებელს შეუძლია, **სამუშაო ფურცელ 5.4**-ზე მოყვანილი ცხრილი დაფაზე დახაზოს და შეავსოს ის მოსწავლეების პასუხებით. გაკვეთილის ბოლოს მასწავლებელს შეუძლია, მოკლედ მიმოიხილოს ცხრილში მოყვანილი ინფორმაცია და სთხოვოს მოსწავლეებს, გააკეთონ კომენტარი სხვადასხვა პასუხისმგებლობაზე.

დამატებითი სავარჯიშო

თუ მასწავლებელს სურს, დამატებითი დრო დაუთმოს დადებით და უარყოფით უფლებებსა და პროექტზე მუშაობის საკითხებს, მას შეუძლია, შემდეგი აქტივობები გამოიყენოს.

მასწავლებელი იწყებს იმის ახსნით, რომ ადამიანის უფლებები ზოგჯერ იყოფა „დადებით“ და „უარყოფით“ უფლებებად. „უარყოფითი“ უფლებები კრძალავენ უარყოფით ქმედებებს, მაგალითად, წამების აკრძალვა. „დადებითი“ უფლებები კი წარმოადგენენ გარკვეული ვალდებულების შესრულების მოთხოვნას, მაგალითად, საკვების უფლება.

მასწავლებელი იმასაც უხსნის მოსწავლეებს, რომ ადამიანის უფლებათა დიდ ნაწილს აქვს როგორც უარყოფითი, ისე დადებითი მხარეები. მაგალითად, წამებისგან დაცვა, ერთი მხრივ, გულისხმობს წამების აკრძალვას (ხელმძღვანელობა უკრძალავს პოლიციელებს დაკავებულთა წამებას), ხოლო, მეორე მხრივ, თავშეკავებას ისეთი ქმედებისაგან, რომელიც წამებას მოიცავს (სამართალდამცავი, რომელმაც დამნაშავე დააკავა, არ აწამებს მას).

მოსწავლეები უბრუნდებიან ადამიანის უფლებათა ნუსხას და ირჩევენ სამ უფლებას; ისინი, საკუთარი მორალური პასუხისმგებლობების საილუსტრაციოდ, იხსენებენ დადებითი და უარყოფითი ქმედებების ცხოვრებისეულ მაგალითებს. შემდეგ მოსწავლეები, სკოლის/ადგილობრივი თვითმმართველობის/ცენტრალური ხელისუფლების პასუხისმგებლობების საილუსტრაციოდ, დამატებით სამ უფლებას ირჩევენ. მოსწავლეები პასუხისმგებლობებს აღნიშნავენ უარყოფითი (-) ან დადებითი (+) ნიშნებით.

ადამიანის უფლება (სკოლაში, სახლში)	პიროვნების (მორალური) პასუხისმგებლობა	სკოლის, უწყების და ა.შ. პასუხისმგებლობა
პირადი ცხოვრების უფლება (=მაგალითი)	(+)	(+) უზრუნველყოს, რომ მოსწავლის შესახებ ინფორმაცია არ იყოს ხელმისაწვდომი ყველასათვის.
	(-) არ ჩაიხედოს სხვა მოსწავლის პირად დღიურში, თუ დღიურის პატრონი არ მისცემს ამის უფლებას.	(-) (სკოლა) არ გაჩხრიკოს მოსწავლეთა პირადი ნივთები, თუ არ არსებობს ამის აუცილებლობა. (-) (სახელმწიფო) უზრუნველყოს ისეთი კანონმდებლობა, რომელიც ადამიანის პირადი ცხოვრების უფლებას იცავს.

თუ მასწავლებელს სურს, გამოიყენოს ეს აქტივობა პროექტზე მუშაობისათვის, მას შეუძლია, სთხოვოს მოსწავლეებს, შეარჩიონ ადამიანის უფლებები, რომლებზეც შემდგომი რამდენიმე კვირის/თვის მანძილზე იმუშავენ. შემდეგ მოსწავლეები მუშაობენ გეგმაზე, რომელიც განსაზღვრავს პროექტის მიზნებსა და განსახორციელებელ ქმედებებს. ასევე, ხდება იმის დაზუსტება, თუ რა დროში და ვის მიერ უნდა შესრულდეს თითოეული ქმედება.

გეგმა

პროექტის მიზანი:		
რა უნდა გაკეთდეს?	ვინ გააკეთებს?	როდის იქნება დასრულებული?

შემდეგ რამდენიმე გაკვეთილზე განხორციელდება ეს გეგმა და ბოლოს შეფასდება.

გაკვეთილი 4

ადამიანის უფლებები: ტესტი

რა არის უფლება? რა უნდა იყოს ადამიანის უფლება?

სწავლის მიზანი - მოსწავლეებს გააზრებული აქვთ ადამიანის საერთაშორისოდ აღიარებული უფლებები.

მოსწავლის დავალება - მოსწავლეები ირჩევენ სწორ პასუხს შეკითხვებზე, რომელთა რამდენიმე სავარაუდო პასუხი მოცემულია და განიხილავენ ამ პასუხებს.

საჭირო მასალა - ბარათები თითოეული მოსწავლისათვის, რომელთაც პასუხები უკანა მხარეზე აქვს დატანილი (მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.5).

მოსწავლეთა ჩართულობის ფორმა - შეკითხვები რამდენიმე სავარაუდო პასუხით.

ინფორმაცია

ადამიანის უფლებები წარმოადგენს დინამიკურ, მუდმივად განვითარებად ცნებას. საერთაშორისო სამართალი განსაზღვრავს ადამიანის უფლებათა შინაარსსა და არეალს. ქვემოთ მოცემული ტესტი არ არის მოსწავლეთა ცოდნის შეფასების ინსტრუმენტი. ეს ტესტი დაეხმარება მოსწავლეებს, სწორად გაიგონ, თუ რას გულისხმობს ადამიანის უფლებები და შეაფასონ, თუ სად ვდგავართ ამჟამად, ადამიანის უფლებათა ჩამოყალიბების თვალსაზრისით.

ამ გაკვეთილამდე მასწავლებელი უნდა გაეცნოს გაეროსა და ევროსაბჭოს ფარგლებში გაფორმებულ ხელშეკრულებებთან დაკავშირებულ საკითხებს. სასურველია, მასწავლებელმა გაკვეთილი დაიწყო რამდენიმე ძირითადი სიტყვის/ცნების განმარტებით: გაერო, ევროსაბჭო (განვასხვავოთ ევროკავშირისაგან), ადამიანის უფლებები, სახელმწიფო, დისკრიმინაცია, გასამართლება.

გაკვეთილი

გაკვეთილის დასაწყისში მასწავლებელი უხსნის მოსწავლეებს, რომ ეს ტესტი არ ემსახურება მათი ცოდნის შემოწმებას. ტესტირების მიზანია, დაეხმაროს მოსწავლეებს, უკეთ გაიაზრონ ადამიანის უფლებები.

მოსწავლეები ჰორიზონტალურად ჭრიან სამუშაო ფურცელ 5.5-ს და თითოეულ შეკითხვას აცალკევებენ. შემდეგ მოსწავლეები აწებებენ შეკითხვისა და სავარაუდო პასუხების მხარეს სწორი პასუხის მხარეზე ისე, რომ ბარათის ერთ მხარეს იყოს შეკითხვა სავარაუდო პასუხებით, ხოლო მეორე მხარეს - სწორი პასუხის ახსნა.

მოსწავლეები წყვილდებიან და ერთმანეთს კითხვებს უსვამენ. თითოეულ კითხვას აქვს სამი სავარაუდო პასუხი: ა, ბ, გ.

შეკითხვები და პასუხები

იხ. ასევე მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.5.

<p>17 წლამდე ასაკის ახალგაზრდის მუშაობა ა. ყოველთვის ბავშვის უფლების დარღვევაა. ბ. ბავშვის უფლების დარღვევაა მხოლოდ მაშინ, თუ სამუშაო არის მავნე. გ. დასაშვებია, თუ ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით მინიმალური სამუშაო ასაკი 17 წელს ქვემოთაა.</p>	<p>17 წლამდე ასაკის ახალგაზრდის მუშაობა სწორი პასუხია გ: ბავშვთა უფლებების კონვენცია კრძალავს ბავშვთა შრომას იმ შემთხვევებში, თუ ის მავნე ან გულისხმობს ბავშვის დისკრიმინაციას. ამასთანავე, ეს კონვენცია საშუალებას აძლევს სახელმწიფოს, თავად დაარეგულიროს მინიმალური სამუშაო ასაკი. მუშაობა მიმდინარეობს ბავშვთა შრომაზე უფრო მკაცრი შეზღუდვების დაწესებასთან დაკავშირებით.</p>
<p>წყლის უფლებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები ა. მთავრობა ვალდებულია, უზრუნველყოს სუფთა და ჯანსაღი წყლის მიწოდება მოსახლეობისათვის. ბ. მთავრობას არ აქვს უფლება, განახორციელოს მოქალაქეთა დისკრიმინაცია წყლის მიწოდებასთან დაკავშირებით. გ. მთავრობას არ აქვს უფლება, შეუზღუდოს წყლის მიწოდება მოქალაქეებს.</p>	<p>წყლის უფლებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები სწორი პასუხებია: ბ და გ. გაეროს ეკონომიკური და სოციალური უფლებების კომიტეტის ინტერპრეტაციით, ა არ არის სწორი, ბ და გ კი სწორია.</p>
<p>სიკვდილით დასჯა ა. აკრძალულია მთელ მსოფლიოში. ბ. აკრძალულია (კანონის და პრაქტიკის მიხედვით) მსოფლიოს ქვეყანათა 50 %-ში. გ. არ არის დასაშვები 18 წლამდე ასაკის ახალგაზრდებში.</p>	<p>სიკვდილით დასჯა სწორი პასუხებია: ბ და გ. ა არ არის სწორი. გაეროს დოკუმენტები და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია სრულ აკრძალვას არ აწესებენ სიკვდილით დასჯაზე. თუმცა, მათი არასავალდებულო პროტოკოლები გარკვეულ შეზღუდვებს აწესებენ: პროტოკოლი 6 (მშვიდობიან პერიოდში სიკვდილით დასჯის აკრძალვა) და პროტოკოლი 13 (სიკვდილით დასჯის</p>

	<p>აკრძალვა ყველა გარემოებაში). ეს დოკუმენტები ხელმოწერილი და რატიფიცირებულია ბევრი ქვეყნის მთავრობის მიერ.</p>
<p>ეკონომიკური და სოციალური უფლებები ა. არ არის ადამიანის რეალური უფლებები. ბ. მოსალოდნელი არ არის, რომ სახელმწიფო დააკმაყოფილებს ყველა ადამიანის ეკონომიკურ და სოციალურ უფლებებს. გ. ყველა ევროპელს შეუძლია ამ უფლებების მოთხოვნა.</p>	<p>ეკონომიკური და სოციალური უფლებები სწორი პასუხია: ბ ოფიციალურად, ეკონომიკური და სოციალური უფლებები ადამიანის უფლებათა განუყოფელი ნაწილია, თუმცა მათი შესრულების ვალდებულება გაცილებით სუსტია, ვიდრე პოლიტიკური და სამოქალაქო უფლებების. ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების საერთაშორისო კონვენციის მიხედვით, სახელმწიფო უნდა მიისწრაფოდეს ამ უფლებების დაცვისაკენ, მაგრამ არ არსებობს ამ უფლებათა დარღვევის შემთხვევაში გასაჩივრების ევროპული მექანიზმი (გარკვეულ გარემოებებში, არასავალდებულო პროტოკოლი საშუალებას აძლევს ორგანიზაციებს, წარმოადგინონ ასეთი საჩივრები).</p>
<p>განათლების უფლება ა. ადამიანებსა და ადამიანთა ჯგუფებს შეუძლიათ, გახსნან სკოლა, თუ აკმაყოფილებენ მინიმალურ იურიდიულ მოთხოვნებს. ბ. არ არსებობს ვალდებულებები საგანმანათლებლო პროგრამების შინაარსთან დაკავშირებით. გ. მთავრობამ უნდა უზრუნველყოს სავალდებულო განათლების მიწოდება 18 წლამდე ასაკის ახალგაზრდებისათვის.</p>	<p>განათლების უფლება სწორი პასუხია: ა ბ და გ არასწორი პასუხებია. საერთაშორისო კონვენციების, მაგალითად, ბავშვთა უფლებების კონვენციის მიხედვით, განათლების სისტემამ უნდა უზრუნველყოს მოსწავლეთა ინფორმირება ადამიანის უფლებათა შესახებ.</p>
<p>დევენილად აღიარების უფლება ა. ამ უფლებით სარგებლობს ის, ვისაც სდევენთან რასის, რელიგიური ან პოლიტიკური შეხედულებების გამო და, შედეგად, დატოვა საკუთარი ქვეყანა. ბ. ამ უფლებით სარგებლობს ის, ვინც საკუთარი ქვეყანა დატოვა სამოქალაქო ომის ან შიმშილის გამო. გ. ქვეყანას შეუძლია, არ გადმოუშვას საკუთარ საზღვარზე იმ ქვეყნის მოქალაქეები, რომელიც უსაფრთხო ქვეყნად ითვლება.</p>	<p>დევენილად აღიარების უფლება სწორი პასუხია: ა ბ არასწორი პასუხია. თუმცა არსებობს შემთხვევები, როცა სხვა ქვეყნის მოქალაქეებს უშვებენ მეზობელ ქვეყანაში, რადგან ისინი გამოეყენენ სამოქალაქო ომს ან შიმშილს. საერთაშორისო კონვენციების მიხედვით, ასეთი ადამიანები არ ითვლებიან დევნილებად. ჟენევის კონვენციების მიხედვით, გ არ ეხება დევნილებს, მაგრამ აქტიურად გამოიყენება ევროკავშირის ქვეყნებში თავშესაფრის მაძიებელთა საკითხების გადაწყვეტისას.</p>
<p>რელიგიის თავისუფლება ა. არ შეიძლება რელიგიის თავისუფლების შეზღუდვა მათთვის, ვინც უმცირესობებს მიეკუთვნებიან.</p>	<p>რელიგიის თავისუფლება სწორი პასუხია: ა სახელმწიფომ პატივი უნდა სცეს რელიგიის თავისუფლებას, მაგრამ მას არ ეკისრება</p>

<p>ბ. ავალდებულებს სახელმწიფოებს, აღიარონ და დააფინანსონ რელიგიები.</p> <p>გ. არ შეიძლება შეიზღუდოს სახელმწიფოს მხრიდან.</p>	<p>იურიდიული ვალდებულება, ცნოს ან დააფინანსოს რელიგია. სახელმწიფოს შეუძლია, შეზღუდვა დააწესოს რელიგიაზე იმ შემთხვევაში, თუ ის ეწინააღმდეგება ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს.</p>
<p>საკუთრების თავისუფლება</p> <p>ა. მთავრობას შეუძლია, ჩამოართვას ადამიანს საკუთრება, თუ ეს სახელმწიფოებრივ ინტერესებს ემსახურება.</p> <p>ბ. საკუთრების უფლება ირღვევა, თუ ჰიდროელექტროსადგურის აშენების მიზნით ხდება მთელი სოფლის ევაკუაცია კომპენსაციის გარეშე.</p> <p>გ. საშუალებას აძლევს ადამიანს, მოპარული საქონელი თავის საკუთრებად ჩათვალოს.</p>	<p>საკუთრების თავისუფლება</p> <p>სწორი პასუხებია: ა და ბ</p> <p>გ არასწორია.</p>
<p>არჩევნები</p> <p>ა. ყველა მოქალაქეს აქვს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება, მათაც კი, ვისაც დაკარგული აქვს სხვა სამოქალაქო უფლებები კრიმინალური საქმიანობის გამო.</p> <p>ბ. თუ ამომრჩეველი ამავდროულად არის დამსაქმებელი, მას აქვს ორი ხმის უფლება.</p> <p>გ. ხმის მიცემა უნდა იყოს ფარული.</p>	<p>არჩევნები</p> <p>სწორი პასუხია: გ</p> <p>სახელმწიფოს შეუძლია, არ მისცეს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება მოქალაქეებს, რომელთაც დაკარგული აქვთ სხვა სამოქალაქო უფლებები. საერთაშორისო ნორმების მიხედვით, ყველა ამომრჩეველს აქვს თანაბარი უფლებები.</p>
<p>გამოხატვის თავისუფლება</p> <p>ა. შეიძლება შეიზღუდოს ქილიკისაგან დაცვის მიზნით.</p> <p>ბ. შეიძლება შეიზღუდოს სახალხო მორალის პრინციპებიდან გამომდინარე.</p> <p>გ. შეიძლება შეიზღუდოს რელიგიური შეუწყნარებლობის თავიდან აცილების მიზნით.</p>	<p>გამოხატვის თავისუფლება</p> <p>სწორი პასუხებია: ა და გ. გამოხატვის თავისუფლება შეიძლება შეიზღუდოს გარკვეულ შემთხვევებში, სახალხო მორალის პრინციპებიდან გამომდინარე, დანაშაულის თავიდან აცილების ან ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს კანონით არის განსაზღვრული.</p>
<p>მუშაობის თავისუფლება</p> <p>ა. ავალდებულებს სახელმწიფოს, დაასაქმოს ყველა მოქალაქე.</p> <p>ბ. გულისხმობს იმას, რომ არ შეიძლება ადამიანის სამსახურიდან დათხოვა საფუძვლის გარეშე.</p> <p>გ. არ ნიშნავს იმას, რომ მთავრობამ უნდა იზრუნოს სრულ დასაქმებაზე.</p>	<p>მუშაობის თავისუფლება</p> <p>სწორი პასუხია: ბ</p> <p>ევროპული ქვეყნები იღებენ მოქალაქეთა დასაქმებაზე ზრუნვის პასუხისმგებლობას, მაგრამ გაეროს დოკუმენტაცია არ ავალდებულებს სახელმწიფოებს, რომ ყველა მოქალაქის დასაქმება უზრუნველყონ.</p>
<p>ჯანსაღი გარემოს უფლება</p> <p>ა. უკრძალავს სახელმწიფოს ისეთი ტოქსიკური ნარჩენების განთავსებას, რომელიც ნიადაგს ანადგურებს.</p> <p>ბ. ამ უფლების მიზანია ადამიანების, ცხოველებისა და მცენარეების დაცვა.</p> <p>გ. ჯერ არ არის აღიარებული საყოველთაო უფლებად.</p>	<p>ჯანსაღი გარემოს უფლება</p> <p>სწორი პასუხია: გ.</p> <p>ჯანდაცვის უფლება იცავს ადამიანებს გარემოს დაბინძურებით გამოწვეული ზარალისაგან. შესაბამისად, მხოლოდ ადამიანები არიან დაცულნი, და არა მცენარეები, ან ცხოველები. აფრიკული ქარტია და ევროკავშირის ქარტია, რომლებიც არ არის საყოველთაოდ აღიარებული, ამკვიდრებს ჯანსაღი გარემოს უფლებას.</p>

<p>განათლების უფლება გულისხმობს</p> <p>ა. დაწყებითი სკოლის მოწავლეებს არ უნდა გადაახდევინონ სწავლის საფასური. მათ შეიძლება დაეკისროთ მგზავრობის ან სახელმძღვანელოების საფასურის გადახდა.</p> <p>ბ. სახელმწიფოს ვალდებულებაა, მაქსიმალურად დაეხმაროს მოსწავლეებს, რომ სწავლაში წარმატებებს მიაღწიონ.</p> <p>გ. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მოსწავლეთათვის თანაბარი საგანმანათლებლო შესაძლებლობები.</p>	<p>განათლების უფლება გულისხმობს</p> <p>სწორი პასუხია: ბ და გ.</p> <p>ბ და გ შესულია ბავშვთა უფლებების კონვენციაში. წესით, დაწყებითი განათლება უფასო უნდა იყოს, რაც უნდა გულისხმობდეს არა მხოლოდ სწავლის საფასურის არარსებობას, არამედ სახელმწიფოს მიერ იმ სხვა ხარჯების დაფარვასაც, რაც არაპირდაპირ უკავშირდება დაწყებითი განათლების მიღებას.</p>
<p>მოსწავლეთა დასჯა სკოლაში</p> <p>ა. ფიზიკური დასჯა არ არის ნებადართული.</p> <p>ბ. დასჯა არ არის ნებადართული, თუ ის გონებრივ სისასტიკეს გულისხმობს.</p> <p>გ. დასჯა მხოლოდ მაშინაა ნებადართული, თუ არსებობს დასჯაზე მშობლის თანხმობა.</p>	<p>მოსწავლეთა დასჯა სკოლაში</p> <p>სწორი პასუხია: ა.</p> <p>ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ფიზიკურ დასჯას ყოველთვის აღიარებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის დარღვევად. ეს მიდგომა ემთხვევა ბავშვთა უფლებების კომიტეტის მიერ ბავშვთა უფლებების კონვენციის ინტერპრეტაციას. ბ არასწორია, რადგან არ არის ნებადართული არანაირი სასტიკი დასჯა. რაც შეეხება გ-ს, არ არსებობს ნორმა, რომელიც დასჯის ნებადართულობას მშობლის თანხმობას უკავშირებს.</p>
<p>სკოლაში</p> <p>ა. დრო არ უნდა დაეთმოს გარემოსდაცვითი საკითხების განხილვას.</p> <p>ბ. ბავშვებს უნდა ასწავლონ მშობლების პატივისცემა.</p> <p>გ. ბავშვებს უნდა ასწავლონ ადამიანის უფლებები და მათი პატივისცემა.</p>	<p>სკოლაში</p> <p>სწორი პასუხია: ბ და გ.</p> <p>ბ და გ განისაზღვრება ბავშვთა უფლებების კონვენციით. ამ კონვენციის მიხედვით, განათლება გარემოს დაცვის პრინციპებს უნდა ნერგავდეს.</p>
<p>სამართალწარმოება</p> <p>ა. ყველა დამნაშავეს აქვს ადვოკატის მომსახურების უფლება.</p> <p>ბ. მხოლოდ მაშინ შეიძლება ბრალდების წაყენება, თუ ადამიანმა აღიარებითი ჩვენება გააკეთა.</p> <p>გ. ექვმიტანილს აქვს უფასო მთარგმნელობითი მომსახურების უფლება, თუ სამართალწარმოება არის მისთვის უცხო ენაზე.</p>	<p>სამართალწარმოება</p> <p>სწორი პასუხია: ა და გ</p>
<p>წამება</p> <p>ა. ნებადართულია, თუ ტერორისტული აქტის თავიდან აცილების მიზნით ხდება.</p> <p>ბ. ნებადართულია მხოლოდ სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილების არსებობის შემთხვევაში.</p> <p>გ. არასოდესაა ნებადართული.</p>	<p>წამება</p> <p>სწორი პასუხია: გ.</p> <p>არ არის ნებადართული საგანგებო სიტუაციის დროსაც კი.</p>
<p>ცხოვრების უფლების დარღვევა</p> <p>ა. ეს უფლება ირღვევა მაშინ, თუ ადამიანი</p>	<p>ცხოვრების უფლების დარღვევა</p> <p>სწორი პასუხია: გ</p>

<p>შემთხვევით იღუპება პოლიციის მიერ სხვა ადამიანის გადარჩენის დროს.</p> <p>ბ. ეს უფლება ირღვევა მაშინ, როცა ადამიანი იღუპება ომში.</p> <p>გ. ეს უფლება ირღვევა მაშინ, როცა ადამიანი იღუპება პოლიციის მიერ ძალის გადაჭარბებული გამოყენების გამო.</p>	<p>ა სწორი იქნება იმ შემთხვევაში, თუ პოლიცია გადაჭარბებულ ძალას გამოიყენებს.</p>
<p>საცხოვრებლის უფლება</p> <p>ა. ყველა სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მოქალაქეები საცხოვრებლით.</p> <p>ბ. უცხოელებს ისეთივე პირობებით უნდა მისცენ სოციალური საცხოვრებელი, როგორც ქვეყნის მოქალაქეებს.</p> <p>გ. სახელმწიფო უნდა ეცადოს, რომ ჰყავდეს, რაც შეიძლება, ცოტა უსახლკარო.</p>	<p>საცხოვრებლის უფლება</p> <p>სწორი პასუხია: ბ და გ</p>
<p>ჯანდაცვის უფლება</p> <p>ა. მთავრობა არ არის ვალდებული, თავიდან აიცილოს შრომითი უბედური შემთხვევები.</p> <p>ბ. ჯანდაცვა უნდა იყოს ხელმისაწვდომი ყველასათვის.</p> <p>გ. წამლები უნდა იყოს უფასო.</p>	<p>ჯანდაცვის უფლება</p> <p>სწორი პასუხია: ბ</p> <p>შრომითი უბედური შემთხვევების პრევენცია ვალდებულიაა. წამლების გაყიდვა ნებადართულია.</p>
<p>თავისუფლად გადაადგილების უფლება</p> <p>ა. ადამიანს შეიძლება არ დართონ ნება, იცხოვროს მისთვის არჩეულ ადგილას, თუ ასეთი შეზღუდვა საჯარო უსაფრთხოებას უკავშირდება.</p> <p>ბ. ვიზის არგაცემა ადამიანზე, რომელსაც არ აქვს დანაშაულებრივი წარსული, წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა დარღვევას.</p> <p>გ. დამნაშავე შეიძლება დაატყვევონ.</p>	<p>თავისუფლად გადაადგილების უფლება</p> <p>სწორი პასუხია: ა და გ.</p> <p>ვიზა შეიძლება ვერ მიიღოს ნებისმიერმა ადამიანმა. ადამიანს შეიძლება არ დართონ ნება, იცხოვროს მისთვის არჩეულ ადგილას, თუ ასეთი შეზღუდვა საჯარო უსაფრთხოებას, ჯანდაცვას ან საზოგადოებრივ წესრიგს უკავშირდება და ეს კანონითაა დადგენილი.</p>

მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.2

ადამიანის უფლებათა ნუსხა

ეს არის ის უფლებები, რომლებიც ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო კონვენციით, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების საერთაშორისო კონვენციით, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით და ევროპის სოციალური ქარტიით არის დაცული.

1. სიცოცხლის უფლება;
2. წამებისაგან თავისუფლება;
3. მონობისაგან თავისუფლება;
4. თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება;
5. მიუკერძოებელი გასამართლების უფლება;
6. უფლებათა დარღვევის შემთხვევაში, დახმარების მიღების უფლება;
7. დისკრიმინაციისაგან თავისუფლება; თანასწორობის უფლება;
8. პიროვნებად აღიარების უფლება; ეროვნული კუთვნილების უფლება;
9. პირადი და ოჯახური ცხოვრების უფლება;
10. ქორწინების უფლება;
11. საკუთრების უფლება;
12. გადაადგილების უფლება;
13. თავშესაფრის უფლება;
14. აზროვნების, ცნობიერებისა და რელიგიური თავისუფლება;
15. გამოხატვის თავისუფლება;
16. შეკრებისა და სხვა ადამიანებთან გაერთიანების თავისუფლება;
17. საკვების, სასმელისა და საცხოვრებლის უფლება;
18. ჯანდაცვის უფლება;
19. განათლების უფლება;
20. დასაქმების უფლება;
21. დასვენებისა და გართობის უფლება;
22. სოციალური დაცვის უფლება;
23. პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის უფლება;
24. კულტურულ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლება;
25. ადამიანის უფლებათა დარღვევის აკრძალვა;
26. იმ სოციალური წესრიგის უფლება, სადაც აღიარებულია ადამიანის უფლებები;
27. პიროვნების პასუხისმგებლობები.

მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.3

ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევები

ადამიანის უფლების დარღვევა	ადამიანის უფლება
რამდენიმე წლის წინ ქალბატონი ბრაუნის ქალიშვილი და მეუღლე ავტოკატასტროფაში დაიღუპნენ; მას არ შეუძლია დაქორწინდეს სხვა მამაკაცზე, სანამ მისი მამალი არ მისცემს ოფიციალურ თანხმობას.	
ციხის მცველები პატიმრებს შესაშინებლად ძაღლებით ემუქრებოდნენ. ერთხელ ერთ-ერთმა ძაღლმა უკბინა პატიმარს.	
ადგილობრივ საწარმოში მუშებს, შესვენების გარეშე, დღეში 10 საათი მუშაობა უწევთ.	
დააპატიმრეს სამი მამაკაცი; მათთან არ უშვებენ ადვოკატებს.	
ქალბატონს, რომელსაც აქვს ისეთივე სამუშაო გამოცდილება, როგორც მამაკაცს, უნიშნავენ უფრო დაბალ ხელფასს. ისინი ერთი ასაკის არიან და მანამდე ერთნაირ სამუშაოს ასრულებდნენ.	
X-მა მოიტაცა და დააკავა Y სამი დღით. X-მა Y-ს თავში ესროლა, რამაც გამოიწვია ამ უკანასკნელის გარდაცვალება სამი დღის შემდეგ.	
ნარკოტიკული საშუალებების მომხმარებელ ქალბატონს გადაუღეს ფოტო მაშინ, როცა ის ნარკოტიკების მომხმარებელთა კლინიკიდან ეწერებოდა. მოგვიანებით, ეს ფოტო გამოქვეყნდა.	
ქალბატონს მეუღლე ცუდად ექცეოდა. ქალბატონმა მხოლოდ მაშინ შეძლო თავის მეუღლესთან განქორწინება, როცა მას დაუთმო თავის სახლი, მანქანა და მთელი ქონება. ქალბატონი დარჩა ყოველგვარი ქონების გარეშე.	
ადამიანს, რომელსაც სჭირდა ფილტვების ანთება, საავადმყოფოში სათანადო დახმარება არ აღმოუჩინეს, რადგან იგი ქვეყანაში არაკანონიერად იყო შემოსული.	
მოსახლეობის 70%, რომელიც კონკრეტულ ტერიტორიაზე ცხოვრობდა, გადაასახლეს და დაბრუნების უფლება აღარ მისცეს. ხალხს კარვებში მიუჩინეს ბინა და არ აძლევდნენ საშუალებას, დაემუშავებინათ მიწა ან მგზავრობისათვის გამოეყენებინათ გარკვეული გზები.	
შავკანიანებს აფრიკაში ერთი ბოთლი ვისკის ფასად ყიდულობდნენ და ჩრდილოეთ ამერიკაში 1200-1500 აშშ დოლარად ყიდდნენ.	
ქვეყანაში ყველა ის საშუალება გაანადგურეს, რაც ამ ქვეყნის მაცხოვრებელთა სასიცოცხლო წყაროს წარმოადგენდა - მარცვლეული, წყალი და საქონელი.	
ქვეყანაში მოქალაქეებს ბრალის წაყენების გარეშე ათავსებენ საპყრობილეში.	
26 წლის ჟურნალისტი საარჩევნო კამპანიის არასასურველი ფორმით გაშუქების გამო მოკლეს.	
X გაიწვიეს სამხედრო სამსახურში. მან წარმოადგინა ახსნა-განმარტება, რომელშიც დააფიქსირა, რომ სამხედრო სამსახური მისთვის პიროვნულად მიუღებელია. ასეთი ახსნა-განმარტების მიუხედავად, X-ს დაუმორჩილებლობაში დასდეს ბრალი და ქვეყნის დატოვება აუკრძალეს.	
ქვეყანაში ერთ-ერთი რელიგიური აღმსარებლობის მიმდევრებს ეკძალებათ შეხვედრა.	
ქალაქში მაცხოვრებელთა ეთნიკურმა უმრავლესობამ გადაწყვიტა, რომ ეთნიკური უმცირესობები, ბოშები და ებრაელები, უნდა ცხოვრობდნენ ქალაქის სპეციალურად გამოყოფილ უბნებში.	

სოფელში მაცხოვრებელ ბავშვებს არ აქვთ საშუალება, იარონ დაწყებით სკოლაში, რადგან არ არსებობს სკოლა, რომელიც მათ საცხოვრებელთან ახლოსაა.	
X ვერ იყრის კენჭს საპარლამენტო არჩევნებში, რადგან სასულიერო პირები მის კანდიდატურას არ უჭერენ მხარს.	
იმის გამო, რომ X არის შავკანიანი, მას არ იღებენ ექიმის თანამდებობაზე ადგილობრივ საავადმყოფოში.	
ზოგ ქვეყანაში სოციალურად დაუცველ მოსახლეობას არ აქვს შესაძლებლობა, მიიღოს მონაწილეობა კვების ან თავშესაფრის უზრუნველყოფის პროგრამებში; ასევე, მოკლებულია სამედიცინო მომსახურების მიღების შესაძლებლობას.	
ბატონი X-ის სახლი დაიწვა და მას არ შეუძლია, მოითხოვოს კომპენსაცია.	
47 წლის ქალბატონი მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე დიასახლისი იყო და გაზარდა 5 შვილი. ახლა, როდესაც თავის მეუღლესთან უნდა განქორწინდეს, ის სოციალური დაცვის ყოველგვარი მექანიზმის გარეშე რჩება.	
ბატონი X, ორი შვილის მამა, დააპატიმრეს იმის გამო, რომ ლექსებს წერდა არსებული რეჟიმის წინააღმდეგ. ის ქვეყნიდან გაიქცა და სხვა ქვეყანაში თავშესაფარს ითხოვდა. მას თავშესაფარი არ მისცეს, მიუხედავად იმისა, რომ X-ის განცხადებით, სამშობლოში დაბრუნების შემთხვევაში, მას წამება ელის.	
სავარძელს მიჯაჭვული ადამიანებისთვის ადგილობრივ თეატრში კულტურულ ღონისძიებებზე დასწრება არ არის ნებადართული.	
იმისათვის, რომ ქვეყნის მოქალაქეობა მიიღო, აუცილებელია, ამ ქვეყანაში იცხოვრო 15 წელი, იყო გონებრივად და ფიზიკურად ჯანმრთელი (შემოწმებით უნდა იყოს დადასტურებული) და გადაიხადო საკმაოდ მაღალი ადმინისტრაციული გადასახადი. შესაბამისად, ათასობით ბოშა საკუთარ ქვეყანაში მოქალაქეობას ვერ იღებს.	

მოსწავლის სამუშაო ფურცელი 5.5

ადამიანის უფლებების ტესტი

<p>17 წლამდე ასაკის ახალგაზრდის მუშაობა ა. ყოველთვის ბავშვის უფლების დარღვევაა. ბ. ბავშვის უფლების დარღვევა მხოლოდ მაშინ, თუ სამუშაო არის მავნე. გ. დასაშვებია, თუ, ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით, მინიმალური სამუშაო ასაკი 17 წელს ქვემოთაა.</p>	<p>17 წლამდე ასაკის ახალგაზრდის მუშაობა სწორი პასუხია გ: ბავშვთა უფლებების კონვენცია კრძალავს ბავშვთა შრომას იმ შემთხვევებში, თუ ის მავნე ან გულისხმობს ბავშვის დისკრიმინაციას. ამასთანავე, ეს კონვენცია საშუალებას აძლევს სახელმწიფოს, თავად დაარეგულიროს მინიმალური სამუშაო ასაკი. მუშაობა მიმდინარეობს ბავშვთა შრომაზე უფრო მკაცრი შეზღუდვების დაწესებასთან დაკავშირებით.</p>
<p>წყლის უფლებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები ა. მთავრობა ვალდებულია, უზრუნველყოს სუფთა და ჯანსაღი წყლის მიწოდება მოსახლეობისათვის. ბ. მთავრობას არ აქვს უფლება, განახორციელოს მოქალაქეთა დისკრიმინაცია წყლის მიწოდებასთან დაკავშირებით. გ. მთავრობას არ აქვს უფლება, შეუზღუდოს წყლის მიწოდება მოქალაქეებს.</p>	<p>წყლის უფლებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები სწორი პასუხებია: ბ და გ. გაეროს ეკონომიკური და სოციალური უფლებების კომიტეტის ინტერპრეტაციით, ა არ არის სწორი, ბ და გ კი სწორია.</p>
<p>სიკვდილით დასჯა ა. აკრძალულია მთელ მსოფლიოში. ბ. აკრძალულია (კანონის და პრაქტიკის მიხედვით) მსოფლიოს ქვეყანათა 50 %-ში. გ. არ არის დასაშვები 18 წლამდე ასაკის ახალგაზრდებში.</p>	<p>სიკვდილით დასჯა სწორი პასუხებია: ბ და გ. ა არ არის სწორი. გაეროს დოკუმენტები და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია სრულ აკრძალვას არ აწესებენ სიკვდილით დასჯაზე. თუმცა, მათი არასავალდებულო პროტოკოლები გარკვეულ შეზღუდვებს აწესებენ: პროტოკოლი 6 (მშვიდობიან პერიოდში სიკვდილით დასჯის აკრძალვა) და პროტოკოლი 13 (სიკვდილით დასჯის აკრძალვა ყველა გარემოებაში). ეს დოკუმენტები ხელმოწერილი და რატიფიცირებულია ბევრი ქვეყნის მთავრობის მიერ.</p>
<p>ეკონომიკური და სოციალური უფლებები ა. არ არის ადამიანის რეალური უფლებები. ბ. მოსალოდნელი არ არის, რომ სახელმწიფო დააკმაყოფილებს ყველა ადამიანის ეკონომიკურ და სოციალურ უფლებებს. გ. ყველა ევროპელს შეუძლია ამ უფლებების მოთხოვნა.</p>	<p>ეკონომიკური და სოციალური უფლებები სწორი პასუხია: ბ ოფიციალურად, ეკონომიკური და სოციალური უფლებები ადამიანის უფლებათა განუყოფელი ნაწილია, თუმცა მათი შესრულების ვალდებულება გაცილებით სუსტია, ვიდრე პოლიტიკური და სამოქალაქო უფლებების. ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების</p>

	<p>საერთაშორისო კონვენციის მიხედვით, სახელმწიფო უნდა მიისწრაფოდეს ამ უფლებების დაცვისაკენ, მაგრამ არ არსებობს ამ უფლებათა დარღვევის შემთხვევაში გასაჩივრების ევროპული მექანიზმი (გარკვეულ გარემოებებში, არასავალდებულო პროტოკოლი საშუალებას აძლევს ორგანიზაციებს, წარმოადგინონ ასეთი საჩივრები).</p>
<p>განათლების უფლება ა. ადამიანებსა და ადამიანთა ჯგუფებს შეუძლიათ, გახსნან სკოლა, თუ აკმაყოფილებენ მინიმალურ იურიდიულ მოთხოვნებს. ბ. არ არსებობს ვალდებულებები საგანმანათლებლო პროგრამების შინაარსთან დაკავშირებით. გ. მთავრობამ უნდა უზრუნველყოს სავალდებულო განათლების მიწოდება 18 წლამდე ასაკის ახალგაზრდებისათვის.</p>	<p>განათლების უფლება სწორი პასუხია: ა ბ და გ არასწორი პასუხებია. საერთაშორისო კონვენციების, მაგალითად, ბავშვთა უფლებების კონვენციის, მიხედვით, განათლების სისტემამ უნდა უზრუნველყოს მოსწავლეთა ინფორმირება ადამიანის უფლებების შესახებ.</p>
<p>დევენილად აღიარების უფლება ა. ამ უფლებით სარგებლობის ის, ვისაც სდევენთან რასის, რელიგიური ან პოლიტიკური შეხედულებების გამო და, შედეგად, დატოვა საკუთარი ქვეყანა. ბ. ამ უფლებით სარგებლობის ის, ვინც საკუთარი ქვეყანა დატოვა სამოქალაქო ომის ან შიმშილის გამო. გ. ქვეყანას შეუძლია, არ გადმოუშვას საკუთარ საზღვარზე იმ ქვეყნის მოქალაქეები, რომელიც უსაფრთხო ქვეყნად ითვლება.</p>	<p>დევენილად აღიარების უფლება სწორი პასუხია: ა ბ არასწორი პასუხია. თუმცა არსებობს შემთხვევები, როცა სხვა ქვეყნის მოქალაქეებს უშვებენ მეზობელ ქვეყანაში, რადგან ისინი გამოექცნენ სამოქალაქო ომს ან შიმშილს. საერთაშორისო კონვენციების მიხედვით, ასეთი ადამიანები არ ითვლებიან დევნილებად. ჟენევის კონვენციების მიხედვით, გ არ ეხება დევნილებს, მაგრამ აქტიურად გამოიყენება ევროკავშირის ქვეყნებში თავშესაფრის მაძიებელთა საკითხების გადაწყვეტისას.</p>
<p>რელიგიის თავისუფლება ა. არ შეიძლება რელიგიის თავისუფლების შეზღუდვა მათთვის, ვინც უმცირესობებს მიეკუთვნებიან. ბ. ავალდებულებს სახელმწიფოებს, აღიარონ და დააფინანსონ რელიგიები. გ. არ შეიძლება შეიზღუდოს სახელმწიფოს მხრიდან.</p>	<p>რელიგიის თავისუფლება სწორი პასუხია: ა სახელმწიფომ პატივი უნდა სცეს რელიგიის თავისუფლებას, მაგრამ მას არ ეკისრება იურიდიული ვალდებულება, ცნოს ან დააფინანსოს რელიგია. სახელმწიფოს შეუძლია, შეზღუდვა დააწესოს რელიგიაზე იმ შემთხვევაში, თუ ის ეწინააღმდეგება ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს.</p>
<p>საკუთრების თავისუფლება ა. მთავრობას შეუძლია, ჩამოართვას ადამიანს საკუთრება, თუ ეს სახელმწიფოებრივ ინტერესებს ემსახურება. ბ. საკუთრების უფლება ირღვევა, თუ ჰიდროელექტროსადგურის აშენების მიზნით, კომპენსაციის გარეშე ხდება მთელი სოფლის ევაკუაცია.</p>	<p>საკუთრების თავისუფლება სწორი პასუხებია: ა და ბ გ არასწორია.</p>

<p>გ. საშუალებას აძლევს ადამიანს, მოპარული საქონელი თავის საკუთრებად ჩათვალოს.</p>	
<p>არჩევნები ა. ყველა მოქალაქეს აქვს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება, მათაც კი, ვისაც დაკარგული აქვს სხვა სამოქალაქო უფლებები, კრიმინალური საქმიანობის გამო. ბ. თუ ამომრჩეველი ამავედროულად არის დამსაქმებელი, მას აქვს ორი ხმის უფლება. გ. ხმის მიცემა უნდა იყოს ფარული.</p>	<p>არჩევნები სწორი პასუხია: გ სახელმწიფოს შეუძლია, არ მისცეს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება მოქალაქეებს, რომელთაც დაკარგული აქვთ სხვა სამოქალაქო უფლებები. საერთაშორისო ნორმების მიხედვით, ყველა ამომრჩეველს აქვს თანაბარი უფლებები.</p>
<p>გამოხატვის თავისუფლება ა. შეიძლება შეიზღუდოს ქილიკისაგან დაცვის მიზნით. ბ. შეიძლება შეიზღუდოს სახალხო მორალის პრინციპებიდან გამომდინარე. გ. შეიძლება შეიზღუდოს რელიგიური შეუწყნარებლობის თავიდან აცილების მიზნით.</p>	<p>გამოხატვის თავისუფლება სწორი პასუხებია: ა და გ. გამოხატვის თავისუფლება შეიძლება შეიზღუდოს გარკვეულ შემთხვევებში, სახალხო მორალის პრინციპებიდან გამომდინარე, დანაშაულის თავიდან აცილების ან ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს კანონით არის განსაზღვრული.</p>
<p>მუშაობის თავისუფლება ა. ავალდებულებს სახელმწიფოს, დაასაქმოს ყველა მოქალაქე. ბ. გულისხმობს იმას, რომ არ შეიძლება ადამიანის სამსახურიდან დათხოვა საფუძვლის გარეშე. გ. არ ნიშნავს იმას, რომ მთავრობამ უნდა იზრუნოს სრულ დასაქმებაზე.</p>	<p>მუშაობის თავისუფლება სწორი პასუხია: ბ ევროპული ქვეყნები იღებენ მოქალაქეთა დასაქმებაზე ზრუნვის პასუხისმგებლობას, მაგრამ გაეროს დოკუმენტაცია არ ავალდებულებს სახელმწიფოებს, რომ ყველა მოქალაქის დასაქმება უზრუნველყონ.</p>
<p>ჯანსაღი გარემოს უფლება ა. უკრძალავს სახელმწიფოს ისეთი ტოქსიკური ნარჩენების განთავსებას, რომელიც ნიადაგს ანადგურებს. ბ. ამ უფლების მიზანია ადამიანების, ცხოველებისა და მცენარეების დაცვა. გ. ჯერ არ არის აღიარებული საყოველთაო უფლებად.</p>	<p>ჯანსაღი გარემოს უფლება სწორი პასუხია: გ. ჯანდაცვის უფლება იცავს ადამიანებს გარემოს დაბინძურებით გამოწვეული ზარალისაგან. შესაბამისად, მხოლოდ ადამიანები არიან დაცულნი, და არა მცენარეები ან ცხოველები. აფრიკული ქარტია და ევროკავშირის ქარტია, რომლებიც არ არის საყოველთაოდ აღიარებული, ამკვიდრებს ჯანსაღი გარემოს უფლებას.</p>
<p>განათლების უფლება გულისხმობს ა. დაწყებითი სკოლის მოწავლეებს არ უნდა გადაახდევინონ სწავლის საფასური. მათ, შეიძლება, დაეკისროთ მგზავრობის ან სახელმძღვანელოების საფასურის გადახდა. ბ. სახელმწიფოს ვალდებულებაა, მაქსიმალურად დაეხმაროს მოსწავლეებს, რომ სწავლაში წარმატებებს მიაღწიონ. გ. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მოსწავლეთათვის თანაბარი საგანმანათლებლო შესაძლებლობები.</p>	<p>განათლების უფლება გულისხმობს სწორი პასუხია: ბ და გ. ბ და გ შესულია ბავშვთა უფლებების კონვენციაში. წესით, დაწყებითი განათლება უფასო უნდა იყოს, რაც უნდა გულისხმობდეს არა მხოლოდ სწავლის საფასურის არარსებობას, არამედ სახელმწიფოს მიერ იმ სხვა ხარჯების დაფარვასაც, რაც არაპირდაპირ უკავშირდება დაწყებითი განათლების მიღებას.</p>
<p>მოსწავლეთა დასჯა სკოლაში ა. ფიზიკური დასჯა არ არის ნებადართული.</p>	<p>მოსწავლეთა დასჯა სკოლაში სწორი პასუხია: ა.</p>

<p>ბ. დასჯა არ არის ნებადართული, თუ ის გონებრივ სისასტიკეს გულისხმობს.</p> <p>გ. დასჯა მხოლოდ მაშინაა ნებადართული, თუ არსებობს დასჯაზე მშობლის თანხმობა.</p>	<p>ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ფიზიკურ დასჯას ყოველთვის აღიარებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის დარღვევად. ეს მიდგომა ემთხვევა ბავშვთა უფლებების კომიტეტის მიერ ბავშვთა უფლებების კონვენციის ინტერპრეტაციას. ბ არასწორია, რადგან არ არის ნებადართული არანაირი სასტიკი დასჯა. რაც შეეხება გ-ს, არ არსებობს ნორმა, რომელიც დასჯის ნებადართულობას მშობლის თანხმობას უკავშირებს.</p>
<p>სკოლაში</p> <p>ა. დრო არ უნდა დაეთმოს გარემოსდაცვითი საკითხების განხილვას.</p> <p>ბ. ბავშვებს უნდა ასწავლონ მშობლების პატივისცემა.</p> <p>გ. ბავშვებს უნდა ასწავლონ ადამიანის უფლებები და მათი პატივისცემა.</p>	<p>სკოლაში</p> <p>სწორი პასუხია: ბ და გ.</p> <p>ბ და გ განისაზღვრება ბავშვთა უფლებების კონვენციით. ამ კონვენციის მიხედვით, განათლება გარემოს დაცვის პრინციპებს უნდა ნერგავდეს.</p>
<p>სამართალწარმოება</p> <p>ა. ყველა დამნაშავეს აქვს ადვოკატის მომსახურების უფლება.</p> <p>ბ. მხოლოდ მაშინ შეიძლება ბრალდების წაყენება, თუ ადამიანმა აღიარებითი ჩვენება გააკეთა.</p> <p>გ. ეჭვიმტანილს აქვს უფასო მთარგმნელობითი მომსახურების უფლება, თუ სამართალწარმოება არის მისთვის უცხო ენაზე.</p>	<p>სამართალწარმოება</p> <p>სწორი პასუხია: ა და გ</p>
<p>წამება</p> <p>ა. ნებადართულია, თუ ტერორისტული აქტის თავიდან აცილების მიზნით ხდება.</p> <p>ბ. ნებადართულია მხოლოდ სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილების არსებობის შემთხვევაში.</p> <p>გ. არასოდესაა ნებადართული.</p>	<p>წამება</p> <p>სწორი პასუხია: გ</p> <p>არ არის ნებადართული საგანგებო სიტუაციის დროსაც კი.</p>
<p>ცხოვრების უფლების დარღვევა</p> <p>ა. ეს უფლება ირღვევა მაშინ, თუ ადამიანი შემთხვევით იღუპება, პოლიციის მიერ სხვა ადამიანის გადარჩენის დროს.</p> <p>ბ. ეს უფლება ირღვევა მაშინ, როცა ადამიანი იღუპება ომში.</p> <p>გ. ეს უფლება ირღვევა მაშინ, როცა ადამიანი იღუპება პოლიციის მიერ ძალის გადაჭარბებული გამოყენების გამო.</p>	<p>ცხოვრების უფლების დარღვევა</p> <p>სწორი პასუხია: გ.</p> <p>ა სწორი იქნება იმ შემთხვევაში, თუ პოლიცია გადაჭარბებულ ძალას გამოიყენებს.</p>
<p>საცხოვრებლის უფლება</p> <p>ა. ყველა სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მოქალაქეები საცხოვრებლით.</p> <p>ბ. უცხოელებს ისეთივე პირობებით უნდა მისცენ სოციალური საცხოვრებელი, როგორც ქვეყნის მოქალაქეებს.</p>	<p>საცხოვრებლის უფლება</p> <p>სწორი პასუხია: ბ და გ</p>

<p>გ. სახელმწიფო უნდა ეცადოს, რომ ჰყავდეს, რაც შეიძლება, ცოტა უსახლკარო.</p>	
<p>ჯანდაცვის უფლება ა. მთავრობა არ არის ვალდებული, თავიდან აიცილოს შრომითი უბედური შემთხვევები. ბ. ჯანდაცვა უნდა იყოს ხელმისაწვდომი ყველასათვის. გ. წამლები უნდა იყოს უფასო.</p>	<p>ჯანდაცვის უფლება სწორი პასუხია: ბ შრომითი უბედური შემთხვევების პრევენცია ვალდებულეაა. წამლების გაყიდვა ნებადართულია.</p>
<p>თავისუფლად გადაადგილების უფლება ა. ადამიანს შეიძლება არ დართონ ნება, იცხოვროს მისთვის არჩეულ ადგილას, თუ ასეთი შეზღუდვა საჯარო უსაფრთხოებას უკავშირდება. ბ. ვიზის არგაცემა ადამიანზე, რომელსაც არ აქვს დანაშაულებრივი წარსული, წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა დარღვევას. გ. დამნაშავე შეიძლება დაატყვევონ.</p>	<p>თავისუფლად გადაადგილების უფლება სწორი პასუხია: ა და გ. ვიზა შეიძლება ვერ მიიღოს ნებისმიერმა ადამიანმა. ადამიანს შეიძლება არ დართონ ნება, იცხოვროს მისთვის არჩეულ ადგილას, თუ ასეთი შეზღუდვა საჯარო უსაფრთხოებას, ჯანდაცვას ან საზოგადოებრივ წესრიგს უკავშირდება და ეს კანონითაა დადგენილი.</p>

დამხმარე მასალა მასწავლებლისათვის

ქვემოთ წარმოდგენილ ცხრილში მოცემულია ადამიანის უფლებები, შესაბამისი მუხლების მითითებით, შემდეგი დოკუმენტებიდან: ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია; სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო კონვენცია; ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო კონვენცია; ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია; ევროპის სოციალური ქარტია (რედაქტირებული). მიმოხილვა საგანმანათლებლო მიზნებს ემსახურება.

	ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია	ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია	ევროპის სოციალური ქარტია	სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო კონვენცია	ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო კონვენცია
1. სიცოცხლის უფლება;	3	2		6	
2. წამებისაგან თავისუფლება;	5	3	26	7,10	
3. მონობისაგან თავისუფლება;	4	4		8	
4. თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება;	3	5		9	
5. მიუკერძოებელი გასამართლების უფლება;	10,11	6,7		14,15	
6. უფლებათა დარღვევის შემთხვევაში, დახმარების მიღების უფლება;	8	13	D	2,9	
7. დისკრიმინაციის აგან თავისუფლება; თანასწორობის უფლება;	2,7	14	4,15,20, 27, E	3,26	3
8. პიროვნებად აღიარების უფლება; ეროვნული კუთვნილების უფლება;	6,15			16, 24	
9. პირადი და ოჯახური	12	8		17	

ცხოვრების უფლება;					
10. ქორწინების უფლება;	16	12		23	
11. საკუთრების უფლება;	17				15
12. გადაადგილების უფლება;	13		18	12	
13. თავშესაფრის უფლება;	14			18	
14. აზროვნების, ცნობიერებისა და რელიგიური თავისუფლება;	18	9		18	
15. გამონატვის თავისუფლება;	19	10	28	19	8
16. შეკრებისა და სხვა ადამიანებთან გაერთიანების თავისუფლება;	20	11	5,28	21,22	8
17. საკვების, სასმელისა და საცხოვრებლის უფლება;	25		30,31		11
18. ჯანდაცვის უფლება;	25		11		7,12
19. განათლების უფლება;	26		10		13,14
20. დასაქმების უფლება;	23		1,2,3,4,24		6,7
21. დასვენებისა და გართობის უფლება;	24		2		7
22. სოციალური დაცვის უფლება;	22,25		7, 8, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 23, 25		9,10
23. პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის უფლება;	21		22	25	
24. კულტურულ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლება;	27			27	15
25. ადამიანის უფლებათა	30	17		5,20	5

დარღვევის აკრძალვა;					
26. იმ სოციალური წესრიგის უფლება, სადაც აღიარებულია ადამიანის უფლებები;	28			2	2
27. პიროვნების პასუხისმგებლობ ები.	29				

შენიშვნა: ევროპული სოციალური ქარტიის ზოგი მუხლი რიცხვებითაა მოცემული, ზოგი კი ასოებით.